

KALKINMA KORPORATİZM VE İŞÇİ SINIFI

Yüksel AKKAYA*

Bu yazıda kalkınma olgusunun en revaçta olduğu bir dönemde işçi-işveren-hükümet arasındaki işbirliğini, uzlaşmayı amaçlayan korporatist politikaların da "neden altın çağını" yaşadığı açıklanmaya çalışılacaktır. Yazının amacı dünden bugüne bakarak yarını anlama çabasında "kalkınma" politikaları ile "ulus-devlet" olgusunun eş zamanlı özellikler taşıdığını, korporatist politikaların bunun önemli bir aracı olduğunu göstermektir. Kuşkusuz, 1945-1975 arası bir dönemi kapsayan bu süreçte işçi sınıfının korporatist politikalara örgütleri aracılığı ile katılmasının sonuçları da yazının konusunu oluşturmaktadır. Sermaye birikiminin sürekliliği, sömürünün devamlılığı açısından önemli bir politika olan korporatizmin, kalkınma ve ulus devlet gibi temel olgularla da eş zamana sahip olması oldukça anlamlıdır. Bu yazı bu anlamlılığa da dikkat çekmeyi amaçlıyor.

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki "ulusal kalkınma" söylemi ve yaklaşımı, son çeyrek yüzyılda hızla terk edilmiştir. Bugünlerde "küreselleşme"ye uygun bir şekilde daha sıkça "yerel/bölgesel kalkınma"dan söz edilmekte; yoksulluğun ortadan kaldırılması değil, yönetimi benimsenmektedir. Kuşkusuz, bu değişimin arkasında bir kez daha sömürü isteği yatmaktadır. Ülkeyi, bölgeyi, emekçiyi sömürmek için girişilen her çaba zaman zaman farklı adlarla açıklanmaya çalışılsa da değişmeyen tek şey sömürü isteği ve sömürüyü artırmak için girişilen arayışlardır. Bu nedenle, "geri" kalmış ülkeleri, kurulan ulus devletleri ilerletmek için başvurulan "kalkınma" olgusunu ve sürecini iyi anlamak gerekir. Bir açıklayıcı dönem olarak 1945-1980 dönemini ele almak bu açıdan anlamlı olacaktır ki, bu dönem siyaset bilimi literatüründe "korporatist dönem" olarak da tanımlanmaktadır. Emek ile sermaye arasındaki çelişki ve çatışmaları uzlaştırarak, devlet-işveren-işçi veya işveren-işçi arasındaki işbirliğini sağlayarak, ekonomik faaliyetleri daha sorunsuz sürdürmeyi amaçlayan bu yönetim biçiminde devlet oldukça aktif rol almaktadır. Korporatizm, kalkınma sürecinde sömürünün yeni bir yönetim biçimi olarak tarih sahnesine çıkmaktadır. Bu nedenle, devlet, iktisadi faaliyet-

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Öğretim Elemanı.

ler ve çıkarların uzlaştırılması olgularının birlikte ele alınması ulusal kalkınmacı yaklaşımın arkasındaki “sır”ı da bize gösterecektir. “Sır”ın emekçilere nasıl yansıdığını ise ekteki tablolar ortaya koymaktadır.

SÖMÜRÜ İÇİN MÜDAHALE ARACI OLARAK DEVLET YÖNETİM BİÇİMİ OLARAK KORPORATİZM

Ulusal kalkınma söyleminin de gündeme geldiği, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, özellikle Batı’da, devlet-toplum ilişkilerinde çoğulcu modelin dışında yer alan korporatizm olarak adlandırılan yeni oluşumlar meydana gelmiştir. Batı Avrupa toplumlarında ekonomiye devlet müdahalesi gittikçe artmış, bunun uzantısı olarak da işçi ve işveren örgütleri, esnaf ve ticaret odaları bazı alanlarda ağırlıklı olarak iktisadi, bazen de sosyal politika alanında kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanmasına kurumsal bir biçimde katılmaya başlamıştır. Bu durum çoğulcu modelin, teorisinin çıkar gruplarına atfettiği rol ve önemi değiştirip, alt-üst etmiştir. Çıkar grupları arasında öngörülen eşit rekabet ortadan kalkmıştır. Edilgen bir devlet yerine, çıkarları yönlendiren ve yapılandıran müdahaleci bir devlet belirmiştir. Artık kamu politikaları eşit güçte ve gönüllü üyelik temeline dayanan örgütlerce devlete yönelik tek yönlü bir baskı sonucunda değil, çeşitli yapısal ayrıcalıklarla donatılmış işçi ve işveren örgütlerinin kendi aralarında ve devletle giriştikleri işbirliği sonucunda oluşmaktadır. Bu işbirliği sonucunda çıkar gruplarının/örgütlerinin siyasal ve iktisadi gücü artmakta, ancak devletle girişilen işbirliği nedeniyle ideolojik bir yumuşama ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden devletin toplumda ve ekonomide oynadığı rolün, yasal ve tekelci ayrıcalıklarla donatılmış işçi ve işveren örgütleri gibi bazı çıkar gruplarıyla olan ilişkisi daha açık olarak açıklanması gerekmektedir.¹ Çoğulcu kuramın devlet-toplum

¹ Schmitter, P.C., “Still the Century of Corporatism” in P. Schmitter-G. Lehmbruch (eds.), *Trends Toward Corporatist Intermediation*, London, Sage, 1979, s. 14-20; Lehmbruch, G., “Interest Intermediation in Capitalist and Socialist Systems”, *International Political Science Review*, 4(2)/1983, s. 154; Beyme, K., ‘Neo-corporatism, a New in an Old Shell?’, *International Political Science Review*, 4(2)/1983, s. 193; Schmitter, P.C., “Modes of Interest Intermediation and Models of Societal Change in Western Europe”, *Comparative Political Studies*, 10(1)/1977, s. 16-17; Diament, A., “Bureaucracy and Public Policy in Neo-corporatist Settings: Some European Lessons”, *Comparative Politics*, 14(1)/1981, s. 105.

ilişkisinde beliren bu yeni durumu açıklayamaması korporatist modelin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Korporatist teorinin öncü kuramcılarında olan P. C. Schmitter korporatizmi bir çıkar temsili yapılanması olarak tanımlamakta ve aynı amacı güden çoğulculuk ve sendikalizme rakip, alternatif bir teori olarak göstermektedir. Amaç, korporatizmi "Kuzey Amerika siyaset bilimi disiplinine tamamen egemen olan çıkar politikaları paradigmasının genel çerçevesini oluşturan çoğulculuğa açık bir alternatif haline getirmektir. Çok sayıda bilim adamı, çoğulculuğun (ve onunla yakından ilişkili olan liberal demokratik rejim tipinin), çağcıl gelişmekte olan toplumlarda çıkar gurubu sistemlerinin yapı ve davranışını betimlemede çok az yararı olduğunu keşfetmiş, bazıları da gelişmiş sanayi toplumlar pratiğine uygulandığında artık fazla bir yararı kalmadığını önerme noktasına gelmiş olmalarına karşın, pek azı, modern örgüt devlet ilişkilerinin karşıt ya da alternatif bir modelini önermişlerdir". Schmitter'e göre çoğulculuk "devlet tarafından özel olarak tescil edilmeyen, tanınmayan, desteklenmeyen, yaratılmayan, lider seçiminde veya çıkarları ifadesinde denetlenmeyen örgütleri konu alan bir çıkar temsili sistemidir. Bu örgütler, kendi alanlarının sınırları içinde tekeli temsil hakkına sahip değillerdir. Sınırsız sayıda, gönüllü, rekabetçi, hiyerarşik olmayan kurucu birimler tarafından ve kendiliğinden (çıkarın tip ve kapsamı açısından) oluşturulmaktadır".² Böyle bir sistemde edilgen olan devlet, korporatist modelde edilgen değildir. Tersine korporatist modelde devlet karşılıklı ilişkiler içine girmekte ve çıkar örgütlerini politikaların oluşturmasına, oluşturulan bu politikaların uygulanmasına ve gözetimine katmaktadır.

Çoğulcu modelde, devlet ve çıkar grupları arasındaki ilişkiler ve devletin çıkar ilişkilerini biçimlendirme yöntemi gözardı edilmekte, devlet edilgen bir konuma itilmektedir. Kamu politikaları ampirik düzeyde devletin dışında, çok sayıda, rekabetçi, gönüllü üyelik esasına dayanan ve birbirleriyle örtüşen çıkar örgütlerinin tek yönlü baskısı sonucunda oluşmaktadır.³

² Schmitter, "Still the Century of ...", s. 15.

³ Wilson, F. L., "Interest Groups and Politics in Western Europe-The Neo-corporatist Approach", *Comparative Politics*, 16(1)/1983, s. 91-95.

Korporatist modelde, çıkarlar devlet tarafından tepeden yapılandırılmakta ve şekillendirilmektedir. Devlet, siyasi müdahalelerinin kapsam ve hacmini genişletmeye başlayınca çıkarlar sivil toplumun koşullarından görece bağımsız bir şekilde bireyler, firmalar, sektörler ve sınıflar dikkate alınmadan devletçe şekillendirilmektedir. Bunu gerçekleştirirken devletin başvurduğu yöntem ve mekanizmalar yasal düzenlemelerdir. Devlet, bir yandan çıkar örgütlerinden bazılarını yapısal ve fiili ayrıcalıklar tanıyıp, kollarken diğer yandan da bu örgütlerin işlev alanlarını, temsil edeceği çıkarları, üyelerinin niteliklerini, örgütün yapısını, uygulayacağı eylem biçimini ve örgütlerde liderlerin kimlerden ve nasıl oluşacağını denetlemektedir. Ayrıca, örgütün kendisi de katıldığı iktisadi planlama ve gelir politikaları kurumlarında alınan kararların yürütülmesini üyeleri üzerinde uygulayacağı disiplin ve denetimle sağlamaktadır ki, bu bir tür sosyal kontrol mekanizmasıdır.⁴ Ancak, burada devletin hangi örgütleri ve çıkarları, hangi kıstaslara göre yapılandırmalara dahil edeceği sorusu gündeme gelmektedir. Schmitter ilk yazılarında bu seçimde özellikle endüstri ilişkileri alanına öncelik vermektedir. Bunu da korporatizmin iktisadi alanlarda işlerlik kazanmasına bağlamaktadır.⁵ Korporatist uygulamalarda devletin kendi inisiyatifini büyük bir ağırlığa sahip olduğundan, devlet belirleyici rol ve öneme sahiptir.

Korporatizmi büyük çıkar örgütlerinin, yalnızca çıkarların ifadesinde veya uzlaştırılmasında değil, aynı zamanda değerlerin bir otoriteye bağlı olarak dağıtılması demek olan kamu politikalarının oluşturulması ve uygulamasında birbirleriyle ve devletle işbirliği yapmaları olarak tanımlayan Lehbruch, böylece devlet bürokrasisi ve çıkar örgütlerinin içiçe geçtiğini, bu nedenle çıkarların temsilinin geleneksel anlamını yitirdiğini, onun yerine hem devlet hem de çıkar gruplarının girişilen üst düzeyde bir işbirliğinin aldığını belirtmektedir.⁶ Ona göre

⁴ Schmitter, "Modes of Interest Intermediation", s. 34.

⁵ Schmitter, "Still the Century of ...", s. 28; Schmitter, P.C., "Reflections on Where the Theory of Neo-Corporatism Has Gone and Where the Praxis of Neo-Corporatism May be Going" in G. Lehbruch-P. C. Schmitter (eds.), *Patterns Of Corporatist Policy Making*, London, Sage, 1982, s. 265.

⁶ Lehbruch, G., "Liberal Corporatism and Party Government", *Comparative Political Studies*, 10(1)/1977, s. 94.

korporatizmle gelişmiş kapitalist ekonomilere sahip anayasal demokrasilerde görülen “örgütlü çıkarlara” danışma ve onlarla işbirliği politikasını birbirine karıştırmamak gerekiyor. Korporatizmin ayırt edici özelliği bu çıkar grupları arasında iktisadi politikanın şekillendirilmesi sırasında var olan üst düzeyde işbirliğidir.⁷ Devlet bu işbirliği ilişkileri sürecinde sadece denetleyici olmamakta, bu konumdan çıkarak pazarlıkçı bir konuma geçmektedir.⁸ Bu pazarlıkçı konum her yerde aynı olmamakta, ülkeden ülkeye farklılıklar taşımaktadır "toplumsal ortaklık" şeklinde olabileceği gibi "birlikte eylem" veya "embriyonik korporatizm" şeklinde de tezahür edebilir. Belirleyici olan o ülkenin kendine özgü yapısı ve özellikleridir.

"Toplumsal ortaklık" türünde işçi ve işveren örgütleri çok üst düzeyde merkezileşmiştir, iktisadi politikalar bu örgütlerin temsilcileri tarafından devletin resmi katılımı olmadan belirlenmektedir. Ancak bu örgütlerin siyasi partiler ve hükümetlerle çok sıkı ilişkiler içinde oldukları göz önünde tutulursa gayri resmi üç taraflı bir yapının oluştuğu anlaşılır. İkinci tür olan "birlikte eylem"de ise korporatist yapılanmalar devletin aktif müdahalesiyle, resmi yollardan oluşturulmaktadır. Bu yapılar genellikle üçlü olmakta, ekonomik kriz ve işsizlik dönemlerinde önce gönüllü katılım ve taahhüde, daha sonraları da zorlayıcılığa dayanan gelir politikalarını gündeme getirmektedir. Devlet daha etkin bir rol oynamakta, üçlü yapılara fiilen katılmakta, katılan örgütleri yasalar yolu ile korporatistleştirilmektedir. Amaç krizin atlattılmasıdır. "Embriyonik korporatizm" türünde ise korporatist gelir politikaları ve diğer korporatist komite, komisyon ve yapılar geçici ve süreksizdir. Merkezi çıkar örgütleri üyeleri üzerinde tam bir disiplin uygulayamamaktadır, örgütler arasında işbirliğinden çok bir çatışma söz konusudur. Devletin insiyatifi ve zorlayıcılığı diğer iki türe göre daha fazladır.⁹

Kapitalizmin belirli bir aşamasında, Batı toplumlarında belirli bir devlet müdahaleciliği korporatist politikalarla tamamlanmadıkça sınıf

⁷ ak, s. 94.

⁸ ak, s. 94; Martin, R., "Pluralism and the New Corporatism", *Political Studies*, 31/1983, s. 90.

⁹ Lehbruch, G., "Liberal Corporatism and Party Government", *Comparative Political Studies*, 10(1)/1977, s. 104-110.

çatışmalarının ortaya çıkma olasılığı vardır. Korporatizm "karma ekonomiye dayanan müdahaleci refah devletinin karşılaştığı sorunları çözmeye" çabası olup, dengeli büyüme ihtiyacı, devletlerle büyük çıkar grupları arasında işbirliğine yol açmaktadır.¹⁰ Bir mutabakat sağlayabilmek için korporatizme ihtiyaç vardır ki, bu da müdahaleciliğin bir sonucudur. Uzlaşım arayışı nedeniyle korporatizme ihtiyaç duyulmasının nedeni, bu yolla işçi ve işveren örgütlerinin birer çıkar gurubu olmaktan çıkarılması ve onlara kamu statüsü kazandırılarak hükümet politikalarının oluşturulmasına ve uygulanmasına ortak edilmesidir. Böylece sınıflararası potansiyel çatışma sorununun çözümlenmesi istenmektedir.¹¹ Hem Lehbruch'un hem de Offe'nin çözümlenmelerinde korporatizmin kaynağı devlet politikalarıdır. Offe'ye göre korporatizm demokratik temsil kurumlarındaki aksamaları gidermektedir. Ama toplumsal sınıflar açısından sonuçları eşit veya simetrik olmamaktadır. Atomize ve dağınık olan işçi örgütleri, yapısal özellikleri, çıkarlarını ifade ediş biçimleri ve içerikleri ile liderlik yapıları yönünden sermaye örgütlerinden daha büyük bir öneme ve role sahiptir.

Devletçe sağlanan yapısal korporatist nitelikler ve sosyal kontrol yöntemleri, işveren örgütlerine göre işçi örgütlerini daha çok etkileyip kısıtlamaktadır. Korporatizm, korporatist politikalara dahil olan işçi örgütlerine ve işçi sınıfına, işverenlere oranla daha büyük bir darbe vurmakta ve işçi örgütleri sistemle bütünleştirilmekte, sınıfsal talepleri kabul edilebilir sınırlara indirgenmektedir.¹²

Jessop, Schmitterci yaklaşımda devlet kuramının sınıfsal bir temele oturtulmamasını bir zaaf olarak nitelendirmekte, Schmitter'in temsil kavramında yoğunlaştığına dikkati çekmektedir. Ayrıca, korporatizmin toplumda sermaye birikiminin sağlanabilmesi için temsil ve müdahale boyutlarının birleştirilmesi gerektiğini, ancak Schmitter'in bunu yapmadığını belirtmektedir.¹³

¹⁰ Lehbruch, "Interest Intermediation in...", s. 168.

¹¹ Lehbruch, "Liberal Corporatism and...", s. 97; Offe, C., "The Attribution of Public Status to Interest Groups: Observations on the West German Case" in Berger, S. (ed.), *Organizing Interest In Western Europe*, Cambridge, 1981, s. 123-146.

¹² Offe, "The Attribution of Public Status...", s. 148-150.

¹³ Jessop, 'Corporatism, Parliamentarism and Social Democracy', in P.C. Schmitter and G. Lehbruch (eds), *Trends Towards Corporatist Intermediation*, London, Sage, 1979, s.190.

Panitch, Crouch, Jessop gibi yazarlarca korporatizm, Batı toplumlarında bütüncül olmaktan çok kısmi ve sınıfsal temelleri yansıtan bir çıkar sistemi yapılanması olarak değerlendirilmekte, ana amacının çalışan kitleler üzerinde sosyal kontrolün yerleştirilmesi ve işçi sınıfının kapitalist devlet ile bütünleştirilmesi olduğu belirtilmektedir.¹⁴ Devlet, Panitch'e göre, işveren ve işçi örgütlerinin özerkliklerini sınırlayarak onları devlet politikaları doğrultusunda harekete geçirir ve yönetsel bir kontrol aracı olarak kullanır.¹⁵ Devlet tarafsız bir konumda olmadığı için, işçi ve işveren örgütleri arasında yapılan korporatist nitelikli toplumsal anlaşmaların eşit koşullarda yapıldığı ileri sürülemez. Çünkü devlet sermayeden yanadır ve bu anlaşmalarla yalnızca ücretlerin bastırılması yönünde çalışmakta ve sonuçta zorlayıcı yasal önlemlere başvurmaktadır. Devletin bu taraf olma özelliği nedeniyle gelir politikaları işçi sınıfının aleyhine sonuçlanmakta, bu nedenle de işçiler grevlere başvurarak devletin zora dayanan müdahalesini adeta gerekli kılmaktadır. İşte bu asimetrik işleyiş özelliği nedeniyle de korporatizm istikrarsızdır.¹⁶

Korporatizm, tüm çıkar gruplarıyla devlet ilişkilerini kapsamaz. Kuruluş ve işleyişi iktisadi politika alanıyla ilgili olup, kökeni tam istihdamı amaçlayan belirli bir devlet müdahaleciliğidir.¹⁷ İşçi örgütlerinin, kamu politikalarının oluşturulma sürecine katılmaları, tam istihdam ilke ve uygulamalarıyla güçlendirilen işçi sınıfının siyasi sistem için bir tehdit oluşturmasının bir sonucudur. Çünkü işçilerin merkezi örgütlerinin taleplerinin burjuvazinin egemenliğini sarsmayacak bo-

¹⁴ *ak.*; Panitch, L., "The Development of Corporatism in Liberal Democracies", *Comparative Political Studies*, 10(1)/1977; Panitch, L., "Recent Theorizations of Corporatism: Reflections on a Growth Industry", *British Journal Of Sociology*, 31/1980; Panitch, L., "Trade Unions and the Capitalist State", *New Left Review*, 125/1981; Crouch, C., *State and Economy in Liberal Democracy*, London, 1979.

¹⁵ Panitch, "The Development of Corporatism...", s. 66; Panitch, "Recent Theorizations of...", s. 173.

¹⁶ Panitch, "Trade Unions and ...", s. 35-36; Panitch, "Recent Theorizations of ...", s.173-174, Panitch, "The Development of Corporatism in Liberal Democracies" in P. Schmitter-G. Lehbruch (eds.), *Trends Toward Corporatist Intermediation*, London, Sage, 1979, s. 81-87.

¹⁷ Panitch, "Trade Unions and ...", s. 26.

yutta olmasını sağlamak gerekmektedir ki bu da kapitalist gelişmenin belirli bir aşamasının doğal mantığıdır.¹⁸

Jessop'a göre korporatizm, sosyal demokrat bir parti aracılığıyla/bağlantısıyla devletle bütünleşen bir üçlü sistemin parçasıdır; işlevsel bir işbölümü temeline dayanan kamu örgütleri aracılığı ile yürütülür ve siyasi temsille devlet müdahalesini birleştirir. Çünkü korporatizmde çıkar örgütleri hem siyasi temsili gerçekleştirmekte hem de devlet müdahalesinin bir aracı olmaktadır. Bu nedenle de korporatizm bir devlet biçimidir.¹⁹ Crouch ve Strinati'ye göre ise korporatizm endüstri ilişkilerinde ortaya çıkan bir sınıf egemenliği sistemidir.²⁰ Burada vurgu çıkar temsili sistemine değil endüstri ilişkileri sistemi içinde işçi sınıfının disipline edilmesine yapılmaktadır. Bu çözümlenmeye göre işçi örgütleri mevcut endüstri ilişkileri sistemini bir veri olarak kabul etme karşılığında sisteme katılmayı kabul etmektedirler, çünkü katılım olmadan taleplerin ılımlılaştırılması mümkün değildir.²¹

Bir başka araştırmacı Maier'e göre, devlet sistemlerinin örgütlenişinin tarihsel gelişimi ile çıkar örgütlerinin çoğulcu ya da korporatist yapıya kavuşturulması arasında bir nedensellik ilişkisi vardır. Çıkar grupları oluşurken, her ülkede aynı siyasi kültüre, aynı örgüt kapasitesine ve en önemlisi aynı siyasi sisteme sahip olmamışlardır.²²

Korporatizm kuramcıları, çoğulculuktan farklı yeni bir ilişkiler sürecini ve yapısını incelerken ekonomiye devlet müdahalesi nedeniyle, çoğulcu, rekabetçi, gönüllü ve özerk örgütlerin bir değişime uğradığına dikkati çekmekte, bu değişim sonucunda işçi ve işveren örgütlerinin kendi aralarında ve devletle işbirliğine girerek tekelleştiklerini, devletçe tescil edildiklerini, zorunlu üyelik haklarına kavuştuklarını belirtmektedirler. Böylece, kendiliğinden değişimin yerine kontrollü değişimin, bencil çıkarlar yerine toplumsal sorumluluğun ön plana çı-

¹⁸ Panitch, "Recent Theorizations of ...", s. 174.

¹⁹ Jessop, "Corporatism, Parliamentarism, ...", s. 193- 210.

²⁰ Crouch, C., *Class Conflict and the Industrial Relations Crisis*, London, 1977, s. 262-272; Crouch, *State and Economy...*, s. 23.

²¹ Crouch, *State and Economy...*, s. 46.

²² Maier, C.S., "The Preconditions for Corporatism" in J. Goldthorpe (ed.), *Order and Conflict In Contemporary Capitalism*, Oxford, Clarendon Press, 1984, s. 39-56.

carılması söz konusu olmuş, özel ve kamu çıkarları, sivil toplumla devlet içiçe geçmiştir. Üstelik korporatist kuram, özgül bir alanda, devlet alanında çoğulcu modelden üstün bir analiz gücüne sahip görünmektedir. Çoğulcu modelin devleti bir bağımlı değişken, edilgen bir konumda, tarafsız bir hakem olarak kabul etmesine rağmen korporatist kuramcılar analizlerinde kısa ve yetersiz de olsa ideolojik bir boyut olarak devletin niteliğini ve özerkliğini bir bağımsız değişken olarak algılamaktadırlar. Bu durumda devlet, somut koşullara bağlı olarak son çözümde sermaye birikimini ve sistemi güvence altına alabilmek için gerekli olan siyasi istikrarın sağlanabilmesi amacıyla siyasi ve iktisadi ödümler verebilmektedir. Devlet, korporatizmin hem kamu politikasına katılan aktörlerin ve temsil alanlarının belirlenmesinde, hem de çıkarların ve dolayısıyla taleplerin saptanmasında aktif bir rol üstlenmektedir.

KORPORATİST UZLAŞMA, EKONOMİK BAŞARI VE SÖMÜRÜ OLANAKLARI

İktisadi alanlarda giderek işlerlik kazanan korporatizm, ulusal ekonomiler arasındaki rekabetin, mülkiyetin yoğunlaşmasının, kamu politikasının genişleyen rolünün ve sınıfları siyasi sürece katmak biçimiyle ussallaştırılan karar verme mekanizmalarının yol açtığı, istikrarlı, burjuva-egemen bir rejim ihtiyacından kaynaklanmaktadır.²³

Lehmbruch'a göre, korporatizm gelişmiş kapitalist ekonomilere sahip toplumlarda, çıkar grupları arasında iktisadi politikanın biçimlendirilmesi sırasında var olan üst düzeyde işbirliğidir.²⁴ Bu işbirliği daha çok, istihdam düzeyinin istikrarlı tutulmasına yöneliktir ve korporatist iktisadi politikanın ana konusunu oluşturan gelir politikaları da bu amaçla hizmet eder.²⁵ Bütün sorun, sermaye ve emek arasındaki çelişkinin ve çıkar çatışmasının, Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerinde taşıdığı ağırlık ve etkide, dolayısıyla korporatist politikaların belkemiğini oluşturan

²³ Schmitter, "Still the Century of ...", s. 25,28; Schmitter, "Reflections on Where ...", s. 265.

²⁴ Lehmbruch, "Liberal Corporatism and ...", s. 94.

²⁵ Lehmbruch, G., "Introduction: Neo-corporatism in Comparative Perspective" in G. Lehmbruch-P.C. Schmitter (eds.), *Patterns Of Corporatist Policy Making*, London, Sage, 1982, s. 27.

gelir paylaşımı konusunda düğümlenmektedir. Korporatizm, milli gelirin paylaşımında ve endüstri ilişkilerinde sınıflararası çatışmaları düzenler ve kapitalist gelişmenin ileri aşamasında iktisadi politika oluşturma sorunlarıyla ilgilenir. Kapitalizmin tekelci aşamasında, sermaye ve emek arasındaki paylaşım ile ilişkin çatışmanın ekonominin sürekli büyümesinin gerekleri ile bağdaştırılması gerekmektedir. Korporatizm, milli gelirin dağılımını ve endüstri ilişkilerinin yapısında var olan toplumsal sınıf çatışmalarını düzenleyerek bunu gerçekleştirmektedir.²⁶

II. Dünya savaşından sonra, Batı toplumlarında devlet, enflasyon ve işsizliğin önlenmesi amacıyla Keynesçi müdahalelere başvurmuş, ancak bu müdahale özellikle 1970'li yılların stagfasyonlu ortamında bu amaçları yerine getiremediğinden doğrudan korporatist yöntemlere başvurma zorunluluğu doğmuştur. Karma ekonomiye dayanan, müdahaleci refah devletinin karşılaştığı sorunları çözmeye çabası olan korporatizm, Keynesçi politikanın uygulama güçlükleri ve dengeli büyüme ihtiyacı nedeniyle büyük çıkar grupları arasında işbirliğine yol açmıştır.²⁷ İşçi örgütlerinin bu işbirliğine razı olmalarının ana nedeni, elde edilen maddi ve yasal kazanımlardır. Ücret bastırımı sonucunda aynı anda parasal istikrar, tam istihdam ve işçi sınıfı için uzun vadede kalıcı ve adil bir gelir dağılımının garantilenişi işbirliği yönündeki eğilimleri arttırmaktadır. Bu çerçevede Keynesçi refah devleti anlayışında ne enflasyon ne de işsizlik doğal oluşumlar olarak kabul edildiğinden, enflasyon ve işsizlikteki artışların sistemi alt üst etmemesi için bir mutabakat oluşturma yöntemi olarak korporatizme ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir.²⁸ Kapitalist devlet, gerek planlama gerek kamu politikası oluşturma sürecinde, gelir paylaşımında çıkar gruplarının aşırı taleplerini iktisadi düzenin tahammül sınırlarının dışına taşımaktadır. Çıkar gruplarını kamu politikalarının oluşumuna katmalıdır ki üyeleri üzerinde kontrol kurularak bu politikaların uygulanmasına olanak sağlayabilsinler.²⁹ İşçi örgütlerinin

²⁶ Lehbruch, "Liberal Corporatism and ...", s. 95-96.

²⁷ Lehbruch, "Interest Intermediation in ...", s. 168.

²⁸ Lehbruch, "Liberal Corporatism and ...", s. 97.

²⁹ Offe, "The Attribution of Public...", s. 128-132; Offe, C., "Competitive Party Democracy and the Keynesian Welfare State: Factors of Stability and Disorganization", *Policy Sciences*, 15/1982-1983, s. 231-232.

korporatizasyonunda asıl amaç, sürekli ve dengeli bir sermaye birikimi sağlamak, işçi sınıfının siyasi ve ekonomik gücünü ücret bastırımı ve disiplin ile azaltmaktır.³⁰

Panitch, korporatizmin kuruluş ve işleyiş alanının iktisadi politikaları olduğunu belirtmekte ve temelinde tam istihdam politikası bulunan bir devlet müdahaleciliği olarak görmektedir.³¹ Korporatist uygulamayı gerektiren bu devlet müdahaleciliğinin nedeni ise ona göre işçi endikalarının kamu politikalarının oluşturulma sürecine katılmaları ve tam istihdam politikalarıyla güçlendirilen işçi sınıfının, siyasi sistem için bir tehdit oluşturmasıdır.³² Bununla birlikte devlet tarafsız olmayıp sermayeyi gözettiğinden ücretlerin bastırılması yönünde çaba gösterir, zorlayıcı yasalara başvurur. Ücretlerin asimetrik olarak işçilerin aleyhine gelişmesi, zamanla, onları radikalleşmeye iter, grevlere yol açar ki bu da korporatizmi istikrarsız kılar.³³

Korporatizmi başlatan bir etken de gelir politikalarının da içinde yer aldığı kapitalist planlama uygulamalarının kaçınılmazlığıdır. Kapitalist devleti ulusal planlamaya iten iki neden vardır. İlki, ücretlerin artışının fiyatlara yansımaya bir enflasyon sarmalına yol açmasıyla uluslararası pazarda rekabetin yitirilmesi olasılığı, ikincisi ise ücretlerin fiyatlara yansıtılmadığı durumlarda, kapitalist ekonominin notor gücünü oluşturan kârların sıkışmasıdır.³⁴ İşçi ve işveren örgütleri, elde etmiş oldukları refah düzeyinin korunmasının tek yolunun tam istihdam, enflasyonsuz bir ekonomik büyüme ile ücret ve kârların kontrolü olduğu konusunda bilinçlendirilerek korporatist politikalarla destek olmaları sağlanmaktadır.³⁵ Böylece Planlama olgusu devlet müdahaleciliğini de beraberinde getirmekte ve korporatizmin vazgeçilmez koşullarından birisini oluşturmaktadır.³⁶

⁰ Offe, "The Attribution of Public...", s. 143.

¹ Panitch, "Trade Unions and...", s. 26.

² Panitch, "Recent Theorizations of...", s. 174.

³ Panitch, "Trade Unions and...", s. 35-36; Panitch, "Recent Theorizations of...", s. 173-174; Panitch, "The Development of...", s. 81-87.

⁴ Panitch, "The Development of...", s. 74-76.

⁵ Panitch, "Trade Unions and...", s. 30-31.

⁶ Panitch, "The Development of...", s. 76-77.

Korporatizme başvurulmasını gerektiren nedenler ekonomi ile ilgili olup, fiyat artışları, devalüasyonlar, artan vergiler ve ekonomik kriz bu nedenlerin başında gelmektedir. Reel ücretlerdeki düşüş, yaşam düzeylerini koruma isteğini taşıyan sendikaları gelir politikalarını kabul etmeye zorlamıştır. Bu nedenle de işçi sınıfı 1960'lı yıllardaki ilk korporatistleştirme dalgasına razı olarak, refah devletinin sunduğu tüm nimetlerden yararlanmak istemiştir.

Sermaye ile emek arasındaki çatışmaların devletin makroekonomik işlevlerini sekteye uğratmaması için, her iki kesimin örgütlerinin siyasi denkleme dahil edilmesi gereği, korporatizmin ekonomik büyüme ve refah boyutu ile içiçe giren bir sınıflararası işbirliği ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Sınıflararası işbirliği ile ekonomik performans arasında belirgin bir korelasyon bulunmakta ve ekonomik büyüme böylesi bir uyuma bağlı görünmektedir.³⁷ Sınıflararası işbirliğinin kuramsal temeli, Keynes'in ekonomi kuramında mevcuttur ve her sınıf diğer sınıfın çıkarlarını düşünmek zorundadır. İşçiler gelecekteki işlerini ve gelirlerini ancak yeterli bir kâr ve yatırım düzeyi sağlandığında güvenceye alabileceklerinden, kârlılığı hesaba katmak zorundadırlar. Kapitalistler de etkin talebin, sağlıklı, iyi eğitilmiş, iyi yaşayan bir işçi sınıfının garantisi olan ücretleri ve refah devleti harcamalarını gözönüne almak zorundadırlar.³⁸ Aynı görüşü paylaşan Lehmbucha' göre de dengeli bir büyümeyi sağlamak için, hükümet politikaları ile büyük çıkar örgütlerinin faaliyetlerinin koordine edilmesi gerekmektedir.³⁹

Keynesçi refah devleti yaklaşımının, işçi örgütleri ile işbirliği yaparak kâr hadlerini belirli normlar doğrultusunda bastırmaları karşılığında sermayeye sağladığı kazançlar vardır. Çünkü korporatizm işçi sınıfı aleyhine asimetric işleyen bir uygulama olarak tezahür etmektedir, temel amaç sermaye birikimini sağlamaktır. Toplam talep yükseltilerek kapitalistlerin yatırım yapma olanakları arttırılmakta ve bu yolla hem tam istihdam hem de kârlar güvence altına alınmaktadır. Devletçe uygulanan parasal ve mali kontroller kişi ve gurubunun özgür iradesiyle uyduğundan ekonomik büyümenin yolu siyasi istikrardan

³⁷ Martin, *a.g.e.*, s. 198-200.

³⁸ Offe, "Competitive Party Democracy...", s. 237-238.

³⁹ Lehmbuch, "Interest Intermediation in...", s. 168.

geçmektedir. İşte bu durum, 1945-1965 döneminde korporatizmin doğuşuna yol açarak işçi sınıfının fiili gücünden çok potansiyel gücünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Böylece, işçi sınıfı, refah devletinin sağladığı maddi kazançlarla ekonomik ve örgütsel gücünü arttırmıştır. İşçi örgütleri ekonomik gerçekleri kabul etmişler, Batı toplumlarında siyasi ve ekonomik güce kavuştukça da daha ılımlı stratejileri kullanmaya ve daha sorumlu davranmaya itilmişlerdir, yani korporatizmle elde edilen çıkarlar işçi örgütlerinin radikalliğini yitirmelerine neden olmuştur.⁴⁰ Batı toplumlarında, II. Dünya savaşı sonrasında başlayıp 1960'ların ortasına kadar süren dönemde korporatizm, ekonomik büyüme ve siyasi istikrarı sağlama istemiyle yola çıkmış ve refah döneminin bir yapılanması olmuştur. Ancak, ekonomik büyüme sona erdiğinde çıkar örgütleri üyelerinden gelen baskı nedeniyle bu uygulamaları çekilmek durumunda kalmaktadırlar.⁴¹ Nitekim korporatizm, "iyi günlerin" refah ve zenginliğinin, sınıflararası çelişkileri geçici olarak gizlediği dönemlerde ortaya çıkmaktadır.⁴²

Bununla birlikte, ekonomik krizin yaşandığı "kötü günler"de de korporatizmin işlevsel olacağı, hatta çoğulcu mekanizmalardan daha istün sonuçlar doğurarak uygulamada daha şanslı olacağı savunulmaktadır.⁴³ Kriz dönemlerinde, korporatizm bu kez bu dönemin özgül niteliklerine bir tepki olarak doğmaktadır. Parasal ücretler yükselip, devlet harcamaları gayri safi milli hâsılaya oranla artarken, uluslararası rekabet gücünü yitirmek istemeyen işverenler ücret artışlarını tam olarak fiyatlara yansıtamadıklarında kâr oranlarında düşme eğilimi görülmektedir.

Panitch'e göre işveren konumundaki refah devleti harcamalarını arttıran faktör işçi sınıfının artan militanlığıdır.⁴⁴ 1960'ların sonunda

⁴⁰ Streeck, W., "Organizational Consequences of Neo-Corporatist Cooperation in West German Labour Unions" in G. Lehbruch-P.C. Schmitter (eds.), *Patterns Of Corporatist Policy Making*, London, Sage, 1982, s. 32.

⁴¹ Beyme, *a.g.e.*, s. 194; Offe, "Competitive Party Democracy...", s. 241.

⁴² Panitch, "Trade Unions and...", s. 34-35.

⁴³ Schmitter, "Reflections on Where...", s. 276; Lehbruch, "Liberal Corporatism...", s. 106-107.

⁴⁴ Panitch, L., "Profits and Politics: Labour and the Crisis of British Capitalism", *Politics and Society*, 7(4)/1977b.

başlayan krizi kâr oranlarının düşmesine bağlayan bir diğer yazar da Arrighi'dir;⁴⁵ Üretim, yatırım ve istihdam durgunlaşmış, fakat reel ücretler ve işçi sınıfının siyasi gücü artmıştır. Offe de enflasyon ve işsizliğin birlikte görülmesini krizin belirtisi olarak kabul etmekte ve krizin kaynağını Keynesçi refah devleti olarak göstermektedir. Devlet, talepte kararlılık sağlarken, kapitalist ekonomilerin üretim, sömürü ve kâr oranları sorunlarını kendiliğinden çözebilme yeteneğine müdahale etmiş ve böylece bir arz sorununa yol açmıştır. Çünkü bütçe açıkları ve refah devleti harcamaları üretimi kamçulamak yerine faizlerin yükselmesine dolayısıyla yatırımlar için gerekli sermaye yetersizliğine yol açmaktadır.⁴⁶

Günümüzde niteliği değişen devlet, devlet-toplum ilişkilerinde ve iktisat politikalarının oluşturulmasında tüm sınıf ve çıkar gruplarına hizmet götürmek durumunda kalmıştır. İşçi sınıfı bu gelişmelerden siyasi ve ekonomik olarak yararlanmış, merkezi örgütleri aracılığıyla devletin karar verme aygıt ve süreçlerine katılarak, hem sistemle bütünleşerek radikallikten uzaklaşmış hem de edindiği bazı somut kazançları koruma güdüsüyle hareket etmeye başlamıştır. Bu nedenle Keynesçi politikaların ihtiyaç duyduğu siyasi istikrarın ve sınıflararası işbirliğinin koşulları ortadan kalkmıştır.⁴⁷ Skidelsky'e göre enflasyonsuz bir tam istihdam sağlama çabasını sabote eden sermaye değil emek kesimidir, işçi sendikalarıdır. Ona göre bunun nedenleri ise, sendikalaşmanın artması, tam istihdamın garanti edilmesi, az sayıda işçinin toplumu teslim alması, sendikaların pazarlık gücünün artması, üretkenlikte artış olup olmadığına bakmadan sürekli ücret artışı taleplerini doğuran beklentilerdir.⁴⁸

Panitch, krizin nedeni olarak yalnızca işçi ücretlerinin yükselişini göstermenin korporatist uygulamalar ile çelişeceği vurgulayarak, işçi ücretlerini arttırabilme gücüne sahip olan işçi örgütlerinin kriz döne-

⁴⁵ Arrighi, G., "Towards a Theory of Capitalist Crisis", *New Left Review*, 111/1978.

⁴⁶ Offe, "Competitive Party Democracy...", s. 240-241

⁴⁷ Crouch, C., "The Future Prospects for Trade Unions in Western Europe", *The Political Science Quarterly*, 57(1)/1986, s. 11; Panitch, "Profits and Politics...", s. 484-500.

⁴⁸ Skidelsky, R., "Keynes and Me Reconstruction of Liberalism", *Encounter*, 4/1979a, s. 37.

minde ücret bastırımına yönelik sınıflararası uyum ve işbirliğini sağlamayı amaçlayan gelir politikalarına katılmaması gerektiğini belirtmektedir. Oysa tersine, işçi örgütleri bu tür gelir politikalarının uygulanmasına destek vermektedir. İskandinav ülkeleri, Hollanda, İngiltere ve Federal Almanya gibi ülkelerde işçi sendikalarının bu türden korporatist uygulamalara katıldıkları gözlemlenmektedir.⁴⁹ Anlaşılan odur ki, kriz dönemlerinde yaşam düzeyini korumak güdüsü ile de olsa çok sayıda korporatist nitelikli toplumsal anlaşmalar yapmaktadır. Bunda yirminci yüzyıl boyunca işçi sınıfının radikallikten ılımlığa kayışının yanı sıra, işçi örgütlerinin sosyal demokrasiyle olan ilişkilerinin de katkısı vardır.⁵⁰ Kuşkusuz bu olguda işsizlik oranlarının tahammül edilebilir düzeylerde olmasının önemli bir payı bulunmaktadır.

Gerek ülke içi gerekse uluslararası ekonomik koşulların baskısı ile oluşan enflasyonist kriz, önceki dönemlere göre siyasi ve ekonomik açıdan bir hayli güçlenmiş olan işçi sınıfı ve örgütü ile birlikte sınıf çarışmalarının şiddetlenmesine yol açmıştır. Batı devletleri, 1960'ların ortasından 1974 petrol krizine kadar olan dönemde, Keynesçi müdahale mantığını korumaya devam ederek bunun politik bir koşulu olan toplumsal uzlaşmayı sağlamaya özen göstermişler ve böyle bir çaba içinde olmuşlardır. Yani, bu dönemde de korporatist uygulamalara ihtiyaç duyulmuştur.⁵¹

Ekonomik bunalım dönemlerinde, kapitalistlerin tümünün korporatist uygulamaları desteklemedikleri görülmektedir. Örneğin düşen cârlardan en olumsuz şekilde etkilenen, üretkenliği düşük, küçük ölçekli birimler, büyük sermayenin Keynesçi tavrına ve işçi örgütlerinin pazarlık gücüne karşı çıkmaktadırlar. Kamu harcamalarının kısılması ve işçi sınıfının pazarlık gücünü azaltmak için, işsizlik düzeyinin artması yönündeki, devlet müdahalesinin mantığına karşı koymakta ve

⁴⁹ Panitch, "The Development of Corporatism...", s. 82; Calmfors, L., "The Roles of Stabilization Policy and Wage Setting for Macroeconomics Stability-The Experiences of Economies with Centralized Bargaining", *Kyklos*, 38/1985, s. 337; Pontusson, J., "Labor, Corporatism and Industrial Policy", *Comparative Politics*, 23(2)/1991, s. 76; Crouch, 1978, s. 207-214; Müller Jentsch-Sperling, 1978: 286-192.

⁵⁰ Arrighi, *a.g.e.*, s. 23.

⁵¹ Lehmbruch, "Liberal Corporatism...", s. 106-107.

bu açıdan ücretlerin serbest pazarlık yoluyla saptanmasından yana tavır almaktadırlar. Nitekim yapılan toplumsal anlaşmaların, zorlayıcı ücret bastırımı maddelerini en fazla uygulayan kesim bu kesim olmaktadır.⁵²

Sözü edilen dönemde krize girmiş olan Batı toplumlarında, varolan uluslararası para düzeni, gelir ve istihdamın belirli bir düzeyde kalmasını sağlayacak olan talebi yaratamazken, Keynesçi talep yükseltme teknikleri de yarattıkları enflasyonist baskı nedeniyle ülkelerin rekabet üstünlüklerini tehlikeye sokmaktadır. 1974 petrol krizi daha önce belirtilen bu iki olumsuz eğilimi derinleştirerek Keynesçiliği ve onun ayrılmaz bir parçası olan Keynesçi refah devletini çökertmiştir.⁵³ 1974 sonrasında sınıflararası uyumu sağlayan korporatist uygulamalar nitelik değiştirerek zorlayıcı olmaya ve bir kamu politikası oluşturma yöntemi olarak etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Korporatist uygulamaların tükenmesi sürecini başlatan, Keynesçi refah devletinin zaafa uğraması öncelikle ortaya çıkan yeni ekonomik koşullardan kaynaklanmıştır.

Korporatizmin çöküşünü hızlandıran monetarizmin devlet ve toplum ilişkilerinde öngördüğü ve uyguladığı yeni ideoloji olmuştur. Bu ideoloji devlete yeni bir rol verirken kamu politikalarının oluşturulmasında, örgütlü çıkar gruplarıyla devlet ilişkilerine yeni bir anlayış getirmektedir. Buna göre, korporatist uygulamalar ekonomik krize katkıda bulunan olumsuz bir etken olarak algılanmaktadır.⁵⁴ Artık yeni bir işbölümü söz konusudur ve hükümetler para arzını kontrol ederek enflasyonu belirli bir düzeyde tutmaya çalışmakta, işçi örgütleri ise ücret pazarlığı yoluyla işsizliği saptamaktadır. Böylelikle işsizlik artık hükümetlerin sorumluluğundan çıkmış, işçi örgütlerinin sorumluluğuna girmiştir. Bu nedenle devletin istihdam yaratıcı sosyal harcamalarına ve bütçe açıklarına gerek kalmamıştır. Monetaristlere göre, siyasal ve ide-

⁵² Arrighi, *a.g.e.*, s. 16-22.

⁵³ Skidelsky, *a.g.e.*, s. 38-76; Crouch, "The Future Prospects...", s. 12.

⁵⁴ Cox, A- J. Hayward, "The Inapplicability of the Corporatist Model in Britain and France; the Case of Labour", *International Political Science Review*, 4(2)/1983, s. 218; Crouch, "The Future Prospects...", s. 12; Offe, "Competitive Party Democracy...", s. 237-243.

olojik düzeyde devlet müdahaleleri, çözebildiğinden çok sorun yaratmakta ve devletin aşırı yüklenmesine ve toplumun yönetilememesine neden olmaktadır.⁵⁵

Parasalcı iktisat politikalarının uygulandığı durumda, piyasada doğal bir işsizlik düzeyinin var olduğu kabul edilmekte, devletin toplumsal işlevleri ve piyasaya müdahalesi ya hiç istenmemekte ya da asgari düzeyde tutulmaktadır. İstihdam sorunu sendikaların gücüne ve pazarlık yetisine terkedilmektedir. Böyle bir ortamda korporatist uygulamaların varlık nedeni, büyük ölçüde ortadan kalkmaktadır.⁵⁶ Petrol krizinden sonra, temel sorun tam istihdamı sağlamak olmaktan çıkmış, iktisat politikalarının temel sorunu enflasyondaki ve gerçek ücretlerdeki artışı önlemek olmuştur.⁵⁷ Başka bir anlamda korporatist uygulamanın temel amacı olan tam istihdam amacından uzaklaşmıştır.

1974 sonrası dönemde korporatist uygulamaların etkinliklerini yitirmesinin bir diğer nedeni de siyasi iktidarların sosyal demokrat partilerden sağ partilere geçmesidir. Böylece, sendikaların korporatist yapılarla bütünleşebilmelerinin olanağı ortadan kalkmıştır. Bu dönemde, devleti aşırı talep yüklerinden kurtarmak için siyasi katılımı daraltmayı taahhüt eden sağ siyasi partiler iktidarda olmuştur. Örneğin, İngiltere’de Thatcherizmin ilk döneminde gelir politikaları, hem ideolojik olarak hem de pratik gerekçelerle reddedilmiştir. Norveç, Danimarka ve Hollanda gibi ülkelerde 1970’li yılların ortasında imzalanan toplumsal anlaşmalar, 1980’li yılların başında zorlayıcı niteliğe dönüşmüştür.⁵⁸ Sonuçta bu ülkelerde ihtiyaç duyulan ücret bastırımı sağlanamamış ve toplumsal anlaşmalar terkedilmiştir.

Korporatist uygulamaların söz konusu olduğu ülkelerde, işsizlik ve korporatizm arasındaki ilişkiyi sorgulayan ampirik çalışmalar yapılmış, korporatist uygulamaların güçlü olduğu yerlerde işsizlik oranlarının da düşük olduğu görülmüştür. Bununla birlikte güçlü korporatiz-

⁵⁵ Kavanagh, D., “Whatever Happened to Consensus Politics”, *Political Studies*, 33(4)/1985, s. 539-542.

⁵⁶ Jessop, B., “Authoritarian Populism, Two Nations and Thatcherism”, *New Left Review*, 147/1984, s. 45.

⁵⁷ Calmfors, *a.g.e.*, s. 329.

⁵⁸ Jessop, “Authoritarian Populism...”, s. 45; Calmfors, *a.g.e.*, s. 330-338.

min (strong corporatism) düşük oranda işsizlik için elverişli olmakla birlikte, işsizliğin azaltılmasında zorunlu olan bir koşul olmadığı söylenebilir.⁵⁹

1980'li yıllara gelindiğinde pek çok ülkede sosyal demokrat partiler iktidardaki yerlerini sağ partilere terketmiştir. Bu partilerin öngördüğü ekonomik ve siyasal dönüşümde de bir kamu politikası oluşturma süreci olan korporatizme ihtiyaç duyulmadığı anlaşılmaktadır. Çıkar grupları gelirlerini arttırmak için işbirliğinden çok çatışmacı bir yola kaymakla sosyal uyum ve istikrar yerini, çatışmalara ve dalgalanmalara bırakmaktadır. Oysa nihai hedefi verimliliğin artışı ve ekonomik büyüme olan korporatizm, bunu, çatışmadan çok uzlaşarak sağlama yollarından biridir. Ekonomik büyüme ise korporatizmin olmazsa olmaz, sine qua non, koşuludur.⁶⁰

KORPORATİST SÖMÜRÜ İÇİN ÇIKARLARIN UZLAŞTIRILMASI YA DA EMEĞİN “UYSALLAŞTIRILMASI”

Toplumda siyasal istikrar, uzlaşım ve doğal bir dengenin var olduğunu kabul eden çoğulcu modelde devletle çıkar grupları arasındaki ilişkiler ve devletin ilişkileri biçimlendirme yöntemi gözardı edilerek, devlet edilgen bir konuma itilmektedir. Bu modelde kamu politikaları devletin dışında, çok sayıda, rekabetçi, gönüllü üyelik esasına dayanan ve birbirleriyle örtüşen çıkar örgütlerinin tek taraflı baskısı sonucunda oluşmaktadır. Ancak, II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Batı toplumlarında ekonomiye gittikçe artan devlet müdahalesinin bir uzantısı olarak çıkar örgütleri kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanmasına kurumsal bir şekilde dahil edilmeye başlanmıştır. Bu durum çoğulcu kuramın, çıkar gruplarına atfettiği rolü tamamen değiştirmiş, edilgen devlet yerini çıkarları yönlendiren ve yapılandıran müdahaleci devlete bırakmıştır. Artık kamu politikaları, eşit güçte ve gönüllü üyelik esasına dayanan örgütlerce, devlete tek yönlü bir baskı sonucunda oluşmamak-

⁵⁹ Schmidt, M. G., “Does Corporatism Matter? Economic Crisis, Politics and Rates of Unemployment in Capitalist Democracies in the 1970s” in G. Lehbruch-P.C. Schmitter (eds.), *Patterns Of Corporatist Policy Making*, London, Sage, 1982, s. 251.

⁶⁰ Crepaz, M. M. L., ‘Corporatism in Decline?’, *Comparative Political Studies*, 25(2)/1992, s. 144.

ta, çeşitli yapısal ayrıcalıklarla donatılmış kimi örgütlerin kendi aralarında ve devletle işbirliğine yönelmeleriyle oluşmaktadır. Böylece ortaya çıkan korporatizm, bir çıkar temsili ve çıkarların uzlaştırılması sistemi olarak tanımlanmakta ve aynı amacı güden çoğulculuk ve sendikalizme rakip ve alternatif bir kuram olarak nitelendirilmektedir.⁶¹ Toplumda varolduğu peşinen kabul edilen sınıf çatışmalarının, bu sınıfların temsilcisi olan örgütlere toplumsal, yapısal ve siyasal ayrıcalıklar tanıyarak ve karar verme süreçlerine katarak işbirliğine dönüştürülebileceği, böylece çıkarların çatışmacı olmayan bir yoldan uzlaştırılabileceği düşünülmektedir. Bu işbirliği yoluyla çıkarların uzlaştırılması sağlıklı bir ekonomik büyüme için de gerekli görülmektedir. Bu amaçla basit, güvenilir ve kestirilebilir bir politika aracı olarak korporatist uygulamalar tercih edilmektedir.

Schmitter'e göre, çıkarların temsili çarpıtıldığında, çıkarların temsilinden değil uzlaştırılmasından (interest intermediation) söz etmek gerekmektedir. Ona göre, gruplar kendi üyelerinin tercihlerini bilemeyebilirler, ifade edemeyebilirler veya üyelerine çıkarlarının ne olması gerektiğini öğretebilirler. Ayrıca kamu politikalarının uygulayıcısı olarak, kıt kaynakların paylaşımında sosyal kontrol aracı olabilirler. Böylece temsil ya da yanlış temsil bu grupların faaliyetlerinin yalnızca birisi olmaktadır. Nitekim II. Dünya Savaşı'ndan sonra çoğulcu kuramda öngörülmeleyen gelişmeler olmuş, çıkarlar üyelerin tercih ve taleplerinden kopuk örgütler tarafından biçimlendirilir olmuştur. Başka bir anlamda çıkar örgütleri, toplumsal temellerini ve sosyo-ekonomik düzeni yansıtamamaya başlamışlardır.

Devlet müdahalelerinin kapsamı ve hacmi genişleyince çıkarlar, sivil toplumun koşullarından göreceli olarak bağımsız bir biçimde, bireyler, firmalar, sektörler ve sınıflar dikkate alınmadan, devletçe biçimlendirilmektedir. Devlet, bunu yasal düzenlemelerle yapmakta, çıkar örgütlerinin bazılarını yapısal ve fiili ayrıcalıklar tanıyıp kollarken, bunun karşılığında da bu örgütlerin işlev alanını, temsil edeceği çıkarları, örgütün yapısını, eylem biçimini, faaliyetlerinin sınırını, liderliğin nasıl ve kimlerden oluşacağını belirleyip, denetlemektedir.⁶²

⁶¹ Schmitter, P.C., "Still the Century of Corporatism", *Review Of Politics*, 36/1974, s. 14-15; Lehbruch, "Interest Intermediation...", s. 154.

⁶² Schmitter, "Modes of Interest Intermediation...", s. 8-36.

Ayrıca çıkar örgütleri de katıldığı ulusal ekonomik planlama ve gelir politikaları kurumlarında alınan kararların, üyeleri üzerinde uyguladığı disiplin ve denetimle, uygulanmasına yardımcı olmaya çalışmaktadır. Bu disiplin ve denetim, çıkar örgütünün üyeleri üzerinde uyguladığı sosyal kontrolü de içerdiğinden, tabanın tercihlerinden ve sosyo-ekonomik koşullardan bir ölçüde özerk olmayı da gerektirmektedir. Çıkarlar yapısal ayrıcalıklarla donatılmış gruplarca sosyo-ekonomik bağlamla birebir ilişki içinde olmadan uzlaştırılmakta ve bu uzlaştırma hem temsili hem de sosyal kontrol boyutlarını içermektedir. Kuşkusuz bu durumda kamu politikalarının oluşturulduğu kurul, komisyon, komite ve benzeri kurumlarda hangi işçi ve işveren örgütlerinin tercih edilip dahil edileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Schmitter'in tanımı göz önünde tutulacak olursa bu seçimde işlevselliği olan örgütlerin tercih edileceği anlaşılacaktır ki bunlar da mesleki ve iktisadi örgütlerdir.

Korporatizmi, gerek çıkarların uzlaştırılmasında gerekse kamu politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında çıkar örgütlerinin birbirleriyle ve devletle işbirliği yapmaları olarak tanımlandığında, devlet bürokrasisiyle büyük çıkar örgütlerinin içiçe geçtiği ve çatışmanın yerini uzlaşmanın aldığı görülmektedir. Esasen, korporatizmi diğer uygulamalardan farklı kılan da çıkar gruplarının kendi aralarında ve devletle yaptıkları üst düzeyde bir işbirliğidir. Korporatizm, "milli gelirin paylaşımını ve endüstri ilişkilerinde sınıflararası çatışmaları düzenler",⁶³ "otoriter ve liberal korporatizmin her ikisi de çatışan çıkarların devlet yardımıyla uzlaştırılmasını içerir. Korporatist politikanın oluşturulması için devletin çıkar grupları arasındaki çatışmalara devletin müdahale ederek bunları uzlaştırması gerekir".⁶⁴ Batı toplumlarında kapitalizmin belirli aşamalarında, devlet müdahaleciliği korporatist politikalarla tamamlanmadıkça sınıf çatışmaları doğmakta ve çıkarların uzlaştırılması güçleşmektedir.⁶⁵

Offe, korporatizm yoluyla işçi ve işveren sendikalarının adeta birer çıkar örgütü olmaktan çıkarıldığını, hükümet politikalarının oluşumuna ve uygulanışına ortak edilerek sınıflararası çatışma potansiyeli-

⁶³ Lehbruch, "*Liberal Corporatism...*", s. 95-96.

⁶⁴ Lehbruch, "*Interest Intermediation...*", s. 187.

⁶⁵ *ak.*, s. 168.

nin önüne geçildiğini, böylece çıkarların uzlaştırılması olanağının yaratıldığını belirtmektedir.⁶⁶ Üst düzeyde gerçekleşen işbirlikleri nedeniyle korporatist politikalara dahil edilen işçi örgütlerinin sınıf konumları değişmektedir. Örgütler sistemle bütünleşmekte, sınıfsal taleplerini "makul", kabul edilebilir sınırlara çekmekte, böylece çıkarların uzlaştırılmasına olanak yaratmaktadır.⁶⁷

Gelişmiş kapitalist toplumlarda, korporatizm örgütlenmiş sosyo-ekonomik grupların temsilini liderlik düzeyinde, devletle işbirlikçi ilişkilere dönüştürmekte ve toplumsal kontrolü kitleler düzeyinde sağlamaktadır.⁶⁸ Devlet işçi ve işveren örgütlerinin özerkliklerini sınırlandırarak, onları devlet politikaları doğrultusunda harekete geçirmekte ve bu örgütleri yönetsel bir kontrol aracı olarak kullanmaktadır.⁶⁹ Böylece çıkarlar devlet aracılığıyla ve devletin yönlendirmesi ile uzlaştırılmaktadır. Ancak, bu uzlaşmada devletin tarafsız olmadığına ve sermayeden yana olduğuna dikkat çeken Panitch, bu durumun işçi sınıfı aleyhine asimetrik gelişmelere yol açarak işçi sınıfının tabanında radikal çıkışlara neden olduğunu, dolayısıyla sermaye lehine gerçekleştirilen çıkarların uzlaştırılmasının sürekli ve istikrarlı olamayacağını belirtmektedir.⁷⁰

Refah devletinin, tüm sınıflara hizmet verme amacı, çıkarların uzlaştırılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu gönüllü uzlaşma, gelir politikaları ve toplumsal anlaşmalar ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Öte yandan, refah devletinin ekonomik büyümeyi sağlayabilmesi için de çıkarların uzlaştırılması gerekmektedir. Bu anlamda, korporatizm, çatışan çıkarları devlet yardımıyla uzlaştırma çabası olmaktadır. Ne var ki, gerçekleşen sınıflararası işbirliği uygulamada sermayeden yana bir eğilim taşıdığından kalıcılığı olmamakta, sermaye ile emek arasında yeni gerginlikler ve çatışmalar oluşmakta, bu da devleti zorlayıcı korporatist politikalar uygulamaya zorlamaktadır. Zorlayıcılık Batı de-

⁶⁶ Offe, "The Attribution of Public...", s. 123-146.

⁶⁷ Offe, "The Attribution of Public...", s. 148-150.

⁶⁸ Panitch, "The Development of Corporatism...", s. 66.

⁶⁹ Panitch, "Trade Unions and...", s. 26.

⁷⁰ Panitch, "Trade Unions and...", s. 35-36; Panitch, "Recent Theorizations...", s. 173-174; Panitch, "The Development of...", s. 81-87.

mokrasilerinde demokratik çoğulcu çerçeveye aykırı düştüğünden işleyememekte, yetersizliğe düşmektedir. Ekonomik büyüme, tam istihdam, enflasyon, ücret istikrarı gibi sorunlar derinleştikçe, çıkarların uzlaştırılmasında gönüllülüğün temel dayanakları da ortadan kalkmaktadır. Uzlaşmalar çatışmacı bir yolla sağlanma eğilimine girmektedir. Her sınıf diğer sınıfın çıkarını düşünmemektedir, yeni çıkarlar edinme veya varolanları koruma istemi çatışmalara yol açmaktadır. 1980'li yıllarda iktidara gelen sağ partiler çıkar gruplarını, özellikle işçi örgütlerini siyasi karar alma, kamu politikaları oluşturma mekanizmalarının dışında tutma çabalarına girişince korporatist uzlaştırma olanakları da ortadan kalkmıştır. Artık çıkarların korunmasında ve sağlanmasında pazarlık gücü ön plana çıkmıştır. Ne yazık ki, sendikacılığın “altın çağı” olan 1945-1980 döneminde sendikalar birer kontrol aracına dönüştürüldüğünden sınıf kimliğini kaybetmiş, pazarlık yapacak özelliklerini de önemli ölçüde yitirmiştir. Üstelik 1980 sonrasında sömürüyü sürdürmek ve artırmak için daha çok işbirlikçi sendikalara da ihtiyaç duyulmamış, sendikalar büyük bir çöküntü ile karşı karşıya bırakılmıştır. Böylece güçsüz, temsil yeteneği kalmamış sendikaların yanı sıra atomize edilmiş emekçiler ile pazarlık için elverişli ortam yaratılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki “ulusal kalkınmacı” söylem ve uygulaması 21. yüzyılın başı itibari ile bakıldığında işçi sınıfı açısından ders alınacak oldukça zengin bir deneyim ve birikim içermektedir.

EK

Tablo 1: Sendikasılaştırma ve Bu Süreçte Yoksullaşma:1985–1995 (%)

Ülke	Tarım dışı işgücünde sendikalaşmada değişim oranı 1985–1995 (%)	Ücret ve maaşlarda sendikalaşmada değişim oranı 1985–1995 (%)	Kentsel Yoksulluk Nüfusun (%)		Kırsal Yoksulluk Nüfusun (%)	
			1980	1990	1980	1990
Mısır	-23.9	-9.1	26	29	19	21
Kenya	-59.6	...	10	29	55	46
G. Afrika	40.7	130.7
Uganda	-49.9	16	...	24
Zambiya	-33.3	...	26	45	80	87
Arjantin	-47.9	-42.6	7	15	10	20
Kanada	-0.6	1.8
Şili	37.2	...	12	32	25	34
Kolombiya	-37.3	...	36	38	45	68
El Salvador	-8.0	43	76	56
Meksika	-42.7	-28.2	36	37	54	55
ABD	-15.2	-21.2
Uruguay	-41.4	...	9	10	21	23
Venezuela	-42.5	-42.6	15	31	26	53
Avustralya	-29.6	-29.6
Bangladeş	-71.9	...	66	34	74	53
Çin	-7.8	...	2	0	24	12
Hindistan	-18.2	...	40	4	51	48
Japonya	-17.7	-16.7
Malezya	-13.4	...	13	7	37	19
Yeni Zelanda	-50.7	-55.1
Pakistan	-13.4	...	23	...	30	...
Filipinler	24.1	84.9	45	37	59	52
Singapur	-20.4	-18.1
Tayland	-7.4	-2.5	22	15	33	34
Avusturya	-29.2	-19.2
Belçika	-9.2	-0.2
Çek Cumh.	-52.8	-44.3
Danimarka	1.2	2.3
Finlandiya	-2.8	16.1
Fransa	-47.4	-37.2
Almanya (Bir)	-3.5	-17.6
Yunanistan	-34.5	-33.8	15	...	34	...
Macaristan	-29.2	-25.2
İrlanda	-12.5	-12.6
İsrail	-76.9	-77.0
İtalya	-7.0	-7.4
Hollanda	-6.7	-11.0
Polonya	-42.6	-42.5
Portekiz	-53.7	-50.2
Romanya	-19.8
Slovakya	-31.9	-19.8
İspanya	56.2	62.1
İsveç	-2.7	8.7
İsviçre	-21.2	-21.7
İngiltere	-27.2	27.7

Kaynak: ILO, *World Labour Report, 1997–98*, Geneva, 1997'den yararlanılarak düzenlemiştir.

Tablo 2: Sendikasılaştırma ve Yoksulluk Oranları

Ülke	Tarım dışı işgücünde sendikalaşmada değişim oranı 1985-1995 (%)	İnsani Yoksulluk (%)	Yoksulluk Sınırı		Yoksulluk Sınırı Altındaki Nüfus (%) (1983-2000) Ulusal Yoksulluk Sınırı
			Altındaki Nüfus (%) (1983-2000)	1 dolar 2 dolar	
Mısır	-23.9	31.2	3.1	52.7	22.9
Kenya	-59.6	31.9	26.5	62.5	42.0
G. Afrika	40.7	...	11.5	35.8	...
Uganda	-49.9	40.8	55.0
Zambiya	-33.3	40.0	63.6	87.4	86.0
Arjantin	-47.9	17.6
Kanada	-0.6	12.3	7.4a	12.8b	...
Şili	37.2	4.1	2	8.7	21.2
Kolombiya	-37.3	8.9	19.7	36.0	17.7
El Salvador	-8.0	18.1	21.0	44.5	48.3
Meksika	-42.7	9.4	15.9	37.7	10.1
ABD	-15.2	15.8	13.6a	16.9b	...
Uruguay	-41.4	3.9	2	6.6	...
Venezuela	-42.5	8.5	23.0	47.0	31.3
Avustralya	-29.6	12.9	17.6a	14.3b	...
Bangladeş	-71.9	42.4	29.1	77.8	35.6
Çin	-7.8	14.9	18.8	52.6	4.6
Hindistan	-18.2	33.1	44.2	86.2	35.0
Japonya	-17.7	11.2	...	11.8b	...
Malezya	-13.4	15.5
Yeni Zelanda	-50.7
Pakistan	-13.4	41.0	31.0	84.6	34.0
Filipinler	24.1	14.6	36.8
Singapur	-20.4	6.5
Tayland	-7.4	14.0	2	28.2	13.1
Avusturya	-29.2	10.6b	...
Belçika	-9.2	12.6	...	8.2b	...
Çek Cumh.	-52.8	4.9b	...
Danimarka	1.2	9.5	...	9.2b	...
Finlandiya	-2.8	8.8	4.8a	5.1a	...
Fransa	-47.4	11.1	9.9a	8.0b	...
Almanya (Bir)	-3.5	10.5	7.3a	7.5b	...
Yunanistan	-34.5
Macaristan	-29.2	10.1b	...
İrlanda	-12.5	15.3	...	11.1b	...
İsrail	-76.9	13.5b	...
İtalya	-7.0	12.2	...	14.2b	...
Hollanda	-6.7	8.5	7.1a	8.1a	...
Polonya	-42.6	...	10.0c	11.6b	...
Portekiz	-53.7
Romanya	-19.8	...	23c
Slovakya	-31.9	...	8.0c	2.1b	...
İspanya	56.2	11.3	...	10.1	...
İsviç	-2.7	6.7	6.3a	6.6b	...
İsviçre	-21.2	9.3b	...
İngiltere	-27.2	15.1	15.7a	13.4b	...

Kaynak: ILO, *World Labour Report 1997-98*, Geneva, 1997; UN, *Human Development Report 2002*'den yararlanılarak düzenlemiştir.

a) günde 11 dolar (1994-1995); b) medyan gelirin yüzde 50'si (1987-1998); c) günde 4 dolar (1996-1999)

Tablo 3: Seçilmiş Ülkelere Göre Grevler (Milyon İşçiye)

Yıl	Avusturya	Danimarka	Finlandiya	Fransa	İtalya	Hollanda	Norveç	İngiltere	Türkiye
1990	2.63	86.89	180.86	68.27	50.99	4.56	7.38	23.16	75.2
1991	2.58	76.69	114.11	58.72	36.62	4.29	1.99	14.02	68.4
1992	0.84	56.93	75.03	59.62	41.78	3.48	7.98	9.83	16.1
1993	0.80	84.35	60.56	61.25	49.48	1.86	5.98	8.33	7.7
1994	0.00	93.93	83.57	75.80	43.05	2.54	9.82	8.01	5.5
1995	0.26	161.64	53.53	..	27.38	2.04	5.29	9.10	18.6
1996	0.00	353.98	44.27	..	39.37	1.72	8.42	9.22	5.4
1990-1994	1.37	79.75	102.82	64.73	44.38	3.34	6.63	12.67	34.5
1995-1996	0.13	258.31	48.90	..	33.37	1.88	6.85	9.16	12.0

Kaynak: OECD, 1996; 1997; 1998; ILO, 1997; ÇSGB, 1998; DİE, 1997; 1998.

Tablo 4: Seçilmiş Ülkelere Göre Grevlerde Kayıp İşgünü (Bin İşçiye)

Yıl	Avusturya	Danimarka	Finlandiya	Fransa	İtalya	Hollanda	Norveç	İngiltere	Türkiye
1990	2.59	36.55	375.86	23.57	241.50	32.52	68.49	69.98	569.8
1991	16.75	26.44	193.71	22.15	138.22	14.77	1.27	28.92	654.7
1992	6.60	23.67	34.60	16.09	126.66	12.94	182.29	20.52	189.1
1993	3.63	43.99	8.38	23.16	160.14	6.92	16.82	25.63	90.5
1994	0.00	29.35	256.94	23.63	168.68	7.08	47.77	10.87	3.7
1995	0.03	75.68	415.59	..	45.59	101.16	24.37	16.07	751.8
1996	0.00	28.75	9.45	..	96.07	1.06	247.56	49.25	39.1
1990-1994	5.91	32.00	173.89	21.72	167.04	15.44	63.32	31.18	301.6
1995-1996	0.01	52.21	212.52	..	70.83	51.11	135.96	65.32	571.4

Kaynak: OECD, 1996; 1997; 1998; ILO, 1997; ÇSGB, 1998; DİE, 1997; 1998.

Tablo 5: Seçilmiş Ülkelere Göre Grevlerde İşçi Başına Ortalama İşgünü Kaybı

Ülke	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Avustralya	1.88	1.36	1.07	1.29	1.89	1.59	...
Avusturya	1.68	0.62	1.30	1.89	0.00	2.00	...
Belçika	10.51	5.93	9.07	6.43	12.08	7.82	...
Canada	18.77	9.93	14.07	14.90	19.87	10.60	11.78
Danimarka	2.61	1.84	1.90	1.93	2.03	1.58	1.15
Finlandiya	4.52	5.58	0.74	0.74	7.45	6.84	0.46
Fransa	9.46	2.71	2.91	27.76
Almanya	1.41	0.73	2.58	4.47	0.57	1.34	1.68
İtalya	3.17	1.01	0.86	0.77	1.29	2.04	1.14
Japonya	1.71	1.82	2.11	1.79	1.74	2.05	...
Hollanda	8.27	2.29	1.63	2.16	2.17	12.56	0.91
Yeni Zelanda	7.58	1.97	4.93	1.19	2.50	1.74	1.78
Norveç	2.29	6.47	9.37	5.12	6.59	4.98	9.93
Portekiz	1.13	1.04	1.44	0.96	1.02	1.03	1.04
İspanya	2.67	2.28	1.22	1.98	1.15	2.54	1.45
İsviçre	10.52	8.66	1.56	6.47	2.38	4.99	6.71
İsviçre	7.07	1.00	3.06	0	2.08	4.22	...
İngiltere	6.38	4.32	3.56	1.68	2.59	2.38	3.57
ABD	32.04	11.69	10.96	21.88	15.59	30.13	6.71
Türkiye	20.8	23.1	18.5	83.2	50.7	24.2	50.2

Kaynak: ILO, 1997; ÇSGB, 1998.

Tablo 6: Seçilmiş Ülkelere Göre Grevci İşçi (Bin İşçiye)

Yıl	Avusturya	Danimarka	Finlandiya	Fransa	İtalya	Hollanda	Norveç	İngiltere	Türkiye
1990	1.54	14.00	83.16	2.49	76.16	3.92	29.88	10.96	27.13
1991	26.62	14.30	54.10	8.15	136.69	6.44	0.19	6.69	28.3
1992	6.68	12.41	46.63	5.51	147.06	7.94	19.42	5.75	10.2
1993	1.92	22.73	11.22	0.83	205.82	3.20	3.29	15.20	1.1
1994	0.00	14.39	34.47	..	130.70	3.25	7.24	4.18	7.3
1995	0.01	47.75	60.72	..	131.08	8.04	4.89	0.67	31.0
1996	0.00	25.02	20.30	..	84.08	1.16	24.92	13.77	7.7
1990-1994	7.35	15.56	45.91	4.24	139.28	4.95	12.00	8.55	12.8
1995-1996	0.00	36.38	40.51	..	107.58	4.60	14.90	7.22	19.3

Kaynak: OECD, 1996; 1997; 1998; ILO, 1997; ÇSGB, 1998; DİE, 1997; 1998.

Tablo 7: İmalat Sanayisinde Mark-up Oranları ve Grevler 1950–1997 (%)

Yıl	İmalat Sanayi Mark-up	Grev sayısı*	Grevde Kaybolan İşçitü*	Özel Mark-up	Grev sayısı*	Grevde Kaybolan İşçitü*	Kamu Mark-up	Grev sayısı*	Grevde Kaybolan İşçitü*
1950	32.84	3		23.74			44.88		
1951	32.29	1		22.69			45.28		
1952	40.15	9		24.80			62.18		
1953	39.93	3		28.58			57.19		
1954	35.92	7		28.72			47.89		
1955	34.87	6		27.88			46.55		
1956	32.84	3		29.24			38.57		
1957	35.03	2		30.74			42.88		
1958	35.07	1		31.05			41.62		
1959	38.61	2		27.22			56.16		
1960	39.71			24.87			62.35		
1961	37.37	1		29.42			58.60		
1962	37.86	10		28.33			55.41		
1963	30.25	7	12.255	24.02	6	8.767	39.08	1	3.488
1964	31.47	81	192.842	24.58	75	181.354	42.02	6	11.488
1965	39.95	43	240.554	30.34	38	225.088	53.97	5	15.466
1966	38.83	39	409.809	30.19	34	380.095	51.00	5	29.714
1967	44.99	91	203.779	28.52	51	66.477	70.71	40	137.302
1968	47.18	59	191.727	27.44	50	137.302	80.87	9	54.425
1969	46.70	82	357.799		60	235.321	77.58	22	122.478
1970	49.48	111	260.068	28.49	61	139.363	84.28	50	120.705
1971	49.92	97	295.950	29.78	67	195.100	87.94	30	100.850
1972	47.68	14	147.585	31.61	10	129.594	80.46	4	17.991
1973	36.81	22	479.857	27.32	15	264.470	61.69	7	215.387
1974	36.24	45	470.078	25.18	23	213.996	57.09	22	256.082
1975	33.86	90	1.102.682	22.85	77	871.634	56.00	13	231.048
1976	33.16	105	1.768.201	35.76	83	1.368.735	28.55	22	399.466
1977	31.50	167	5.778.205	30.53	138	4.461.879	33.22	29	1.316.326
1978	34.47	175	1.598.905	37.69	148	1.445.427	28.39	27	153.478
1979	31.04	190	2.217.347	34.95	144	1.502.922	23.94	46	714.425
1980	34.27	227	5.408.618	35.88	197	4.054.024	31.90	30	1.354.594
1981	37.54	-	-	32.71	-	-	45.31	-	-
1982	37.13	-	-	34.38	-	-	41.32	-	-
1983	34.53	-	-	31.58	-	-	39.41	-	-
1984	31.09	4	4.947	30.77	1	2.695	31.64	3	2.252
1985	33.36	21	194.296	30.97	21	194.296	37.88	-	-
1986	47.15	21	234.940	38.05	21	234.940	71.42	-	-
1987	40.24	307	1.961.940	38.18	303	1.620.580	45.59	4	341.360
1988	45.82	156	1.892.655	39.75	147	838.566	64.02	9	1.054.089
1989	42.42	171	2.911.407	36.29	164	652.774	61.02	7	2.258.633
1990	44.00	458	3.466.550	40.75	438	2.102.700	53.39	20	1.363.850
1991	44.95	398	3.809.354	41.86	376	2.619.926	54.24	22	1.189.428
1992	48.38	98	1.153.578	45.46	50	391.949	58.29	48	761.629
1993	51.03	49	574.741	49.30	40	499.273	57.60	9	75.468
1994	53.62	36	242.589	53.09	24	212.036	55.58	12	30.553
1995	48.61	120	4.838.241	44.49	50	588.321	68.85	70	4.249.920
1996	45.98	38	274.322	42.64	31	195.071	61.16	7	79.251
1997	47.30	37	181.913		34	121.852		3	60.061

Kaynak: Petrol-İş, *Petrol-İş Yıllığı '93-94*, 1995, İstanbul; DİE, *İstatistik Göstergeler 1923-1998*, Ankara, 2001; ÇSGB, *Çalışma Hayatı İstatistikleri 1998*, Ankara, 1999; Akkaya, Y., "Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık 1", *Praksis*, Sayı: 5, 2002.

*) Grev ve grevde kayıp işçitü sayıları tarım, hizmet ve sanayi sektörlerini kapsamaktadır.

Tablo 8: İmalat Sanayinde Ücret/Katma Değer Oranları ve Grevler 1950–1997

Yıl	İmalat Sanayi	Grev sayısı*	Grevde Kaybolan İşçünü*	Özel Ücret/Katma Değer	Grev sayısı*	Grevde Kaybolan İşçünü*	Kamu Ücret/Katma Değer	Grev sayısı*	Grevde Kaybolan İşçünü*
1950	32,23	3		31,75			32,70		
1951	31,75	1		32,34			31,34		
1952	28,98	9		33,17			26,34		
1953	29,94	3		31,19			29,03		
1954	31,39	7		30,86			31,90		
1955	30,36	6		30,20			30,54		
1956	31,90	3		29,66			34,45		
1957	30,88	2		29,24			32,91		
1958	31,13	1		31,19			31,05		
1959	28,97	2		33,43			25,21		
1960	28,61			35,59			23,75		
1961	30,39	1		33,85			27,20		
1962	30,54	10		33,43			27,99		
1963	31,27	7	12.255	32,33	6	8.767	30,32	1	3.488
1964	31,59	81	192.842	33,19	75	181.354	30,10	6	11.488
1965	28,15	43	240.554	38,00	38	225.088	26,02	5	15.466
1966	27,99	39	409.809	29,60	34	380.095	26,60	5	29.714
1967	25,54	91	203.779	31,09	51	66.477	21,58	40	137.302
1968	25,22	59	191.727	33,42	50	137.302	19,47	9	54.425
1969	25,16	82	257.799	31,31	60	235.321	19,95	22	122.478
1970	25,88	111	260.068	34,54	61	139.363	20,40	50	120.705
1971	25,45	97	295.950	33,92	67	195.100	18,81	30	100.850
1972	24,07	14	147.585	29,75	10	129.594	18,81	4	17.991
1973	28,21	22	479.857	32,02	15	264.470	22,33	7	215.387
1974	27,67	45	470.078	34,00	23	213.996	21,39	22	256.082
1975	30,03	90	1.102.682	36,23	77	871.634	23,96	13	231.048
1976	34,26	105	1.768.201	29,75	83	1.368.735	42,49	22	399.466
1977	37,07	167	5.778.205	35,06	138	4.461.879	40,09	29	1.316.326
1978	36,07	175	1.598.905	31,22	148	1.445.427	45,68	27	153.478
1979	38,27	190	2.217.347	32,20	144	1.502.922	50,13	46	714.425
1980	30,71	227	5.408.618	27,57	197	4.054.024	35,34	30	1.354.594
1981	27,06	-	-	27,72	-	-	26,27	-	-
1982	25,11	-	-	26,30	-	-	23,55	-	-
1983	24,84	-	-	25,99	-	-	23,26	-	-
1984	23,48	4	4.947	23,84	1	2.695	22,88	3	2.252
1985	21,23	21	194.296	22,83	21	194.296	18,62	-	-
1986	16,07	21	234.940	18,17	21	234.940	12,90	-	-
1987	17,30	307	1.961.940	17,43	303	1.620.580	17,01	4	341.360
1988	15,42	156	1.892.655	16,66	147	838.566	13,01	9	1.054.089
1989	18,95	171	2.911.407	19,68	164	652.774	17,62	7	2.258.633
1990	21,80	458	3.466.550	21,77	438	2.102.700	21,87	20	1.363.850
1991	25,01	398	3.809.354	23,64	376	2.619.926	28,00	22	1.189.428
1992	22,48	98	1.153.578	20,52	50	391.949	27,22	48	761.629
1993	20,71	49	574.741	18,52	40	499.273	27,06	9	75.468
1994	16,11	36	242.589	13,62	24	212.036	23,91	12	30.553
1995	15,29	120	4.838.241	14,85	50	588.321	16,65	70	4.249.920
1996	17,13	38	274.322	17,58	31	195.071	15,68	7	79.251
1997	16,85	37	181.913		34	121.852		3	60.061

Kaynak: Petrol-İş, *Petrol-İş Yıllığı '93-94*, 1995, İstanbul; DİE, *İstatistik Göstergeler 1923-998*, Ankara, 2001; ÇSGB, *Çalışma Hayatı İstatistikleri 1998*, Ankara, 1999; Akkaya, Y., *Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık 1*", *Praksis*, Sayı: 5, 2002.

) Grev ve grevde kayıp işçünü sayıları tarım, hizmet ve sanayi sektörlerini kapsamaktadır.

KAYNAKÇA

- Arrighi, G., "Towards a Theory of Capitalist Crisis", *New Left Review*, 111/1978.
- Beyme, K., 'Neo-corporatism, a New in an Old Shell?', *International Political Science Review*, 4(2)/1983.
- Calmfors, L., 'The Roles of Stabilization Policy and Wage Setting for Macroeconomics Stability-The Experiences of Economies with Centralized Bargaining', *Kyklos*, 38/1985.
- Cox, A-J. Hayward, "The Inapplicability of the Corporatist Model in Britain and France; the Case of Labour", *International Political Science Review*, 4(2)/1983.
- Crepaz, M. M. L., 'Corporatism in Decline?', *Comparative Political Studies*, 25(2)/1992.
- Crouch, C., *Class Conflict and the Industrial Relations Crisis*, London, 1977.
- Crouch, C., *State and Economy In Liberal Democracy*, London, 1979a.
- Crouch, C., "The Future Prospects for Trade Unions in Western Europe", *The Political Science Quarterly*, 57(1)/1986.
- Diament, A., "Bureaucracy and Public Policy in Neo-corporatist Settings: Some European Lessons", *Comparative Politics*, 14(1)/1981.
- Jessop, B., "Authoritarian Populism, Two Nations and Thatcherism", *New Left Review*, 147/1984.
- Kavanagh, D., "Whatever Happened to Consensus Politics", *Political Studies*, 33(4)/1985.
- Lehmbruch, G., "Liberal Corporatism and Party Government", *Comparative Political Studies*, 10(1)/1977.
- Lehmbruch, G., "Introduction: Neo-corporatism in Comparative Perspective" in G. Lehmbruch-P.C. Schmitter (eds.), *Patterns Of Corporatist Policy Making*, London, Sage, 1982.
- Lehmbruch, G., "Interest Intermediation in Capitalist and Socialist Systems", *International Political Science Review*, 4(2)/1983.
- Maier, C.S., "The Preconditions for Corporatism" in J. Goldthorpe (ed.), *Order and Conflict in Contemporary Capitalism*, Oxford, Clarendon Press, 1984.
- Martin, R., "Pluralism and the New Corporatism", *Political Studies*, 31/1983.
- Offe, C., "The Attribution of Public Status to Interest Groups: Observations on the West German Case" in Berger, S. (ed.), *Organizing Interest In Western Europe*, Cambridge, 1981.
- Offe, C., "Competitive Party Democracy and the Keynesian Welfare State: Factors of Stability and Disorganization", *Policy Sciences*, 15/1982-1983.
- Panitch, L., "The Development of Corporatism in Liberal Democracies", *Comparative Political Studies*, 10(1)/1977a.

- Panitch, L., "Profits and Politics: Labour and the Crisis of British Capitalism", *Politics and Society*, 7(4)/1977b.
- Panitch, L., "The Development of Corporatism in Liberal Democracies" in P. Schmitter-G. Lehmbruch (eds.), *Trends Toward Corporatist Intermediation*, London, Sage, 1979.
- Panitch, L., "Recent Theorizations of Corporatism: Reflections on a Growth Industry", *British Journal Of Sociology*, 31/1980.
- Panitch, L., "Trade Unions and the Capitalist State", *New Left Review*, 125/1981.
- Pontusson, J., "Labor, Corporatism and Industrial Policy", *Comparative Politics*, 23(2)/1991.
- Schmitter, P.C., "Still the Century of Corporatism", *Review Of Politics*, 36/1974.
- Schmitter, P.C., "Modes of Interest Intermediation and Models of Societal Change in Western Europe", *Comparative Political Studies*, 10(1)/1977.
- Schmitter, P.C., "Still the Century of Corporatism" in P. Schmitter-G. Lehmbruch (eds.), *Trends Toward Corporatist Intermediation*, London, Sage, 1979.
- Schmitter, P.C., "Reflections on Where the Theory of Neo-Corporatism Has Gone and Where the Praxis of Neo-Corporatism May be Going" in G. Lehmbruch-P. C. Schmitter (eds.), *Patterns Of Corporatist Policy Making*, London, Sage, 1982.
- Schmidt, M. G., "Does Corporatism Matter? Economic Crisis, Politics and Rates of Unemployment in Capitalist Democracies in the 1970s" in G. Lehmbruch-P.C. Schmitter (eds.), *Patterns Of Corporatist Policy Making*, London, Sage, 1982.
- Skidelsky, R., "Keynes and Me Reconstruction of Liberalism", *Encounter*, 4/1979a.
- Streeck, W., "Organizational Consequences of Neo-Corporatist Cooperation in West German Labour Unions" in G. Lehmbruch-P.C. Schmitter (eds.), *Patterns Of Corporatist Policy Making*, London, Sage, 1982.
- Wilson, F. L., "Interest Groups and Politics in Western Europe-The Neo-corporatist Approach", *Comparative Politics*, 16(1)/1983.